

Sygn. akt III AUa 1914/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lipca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Gerszewska
Sędziowie:	SSA Lucyna Ramlo SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń (spr.)
Protokolant:	sekr.sądowy Sylwia Gruba

po rozpoznaniu w dniu 27 lipca 2017 r. w Gdańsku

sprawy M. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o składki

na skutek apelacji M. B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VIII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 września 2016 r., sygn. akt VIII U 1263/16

- zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję ustalając, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, chorobowe, wypadkowe M. B. za grudzień 2015 roku stanowi kwota 2.873,47 (dwa tysiące osiemset siedemdziesiąt trzy 47/100) złotych;
- zasądza od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. na rzecz M. B. kwotę 30,00 (trzydzieści 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu za II instancję.

SSA Lucyna Ramlo SSA Małgorzata Gerszewska SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń

Sygn. akt III AUa 1914/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 27 kwietnia 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. stwierdził, że podstawa wymiaru składek M. B. z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej za grudzień 2015 r. wynosi kwotę 9.897,50 zł na ubezpieczenia społeczne oraz kwotę 3.104,57 zł na ubezpieczenie zdrowotne.

W odwołaniu od powyższej decyzji M. B. zarzuciła pozwanemu błędną wykładnię art. 18 ust. 9 i 10 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy w Gdańsku wyrokiem z dnia 27 września 2016 r. oddalił odwołanie (pkt 1) i zasądził od skarżącej M. B. na rzecz pozwanego organu rentowego kwotę 1.200,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt 2).

Sąd ustalił, że płatnik składek M. B. od dnia 2 maja 2014 r. prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą – Kancelarię Notarialną. W okresie od dnia 2 maja 2014 r. do dnia 31 grudnia 2014 roku jako podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe, chorobowe zadeklarowała kwotę 504 zł, od dnia 1 stycznia 2015 roku do dnia 30 września 2015 roku kwotę 525 zł. W okresie od dnia 1 do dnia 31 października 2015 r. zgłosiła się do ubezpieczeń emerytalnego, rentowych, wypadkowego, z podstawą wymiaru składek w kwocie 525 zł. Ponownie do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego płatnik zgłosiła się od dnia 1 listopada 2015 r., deklarując podstawę wymiaru składek na kwotę 9.897 zł. Za listopad 2015 r. oraz grudzień 2015 r. złożyła dokumenty rozliczeniowe ZUS DRA i ZUS RCA z podstawą wymiaru składek w kwotach po 9.897 zł. Po przyznaniu zasiłku macierzyńskiego na okres od dnia 10 grudnia 2015 r. do dnia 30 kwietnia 2016 r. płatnik dokonała korekty raportu imiennego ZUS RCA za grudzień 2015 r. w ten sposób, że pomniejszyła proporcjonalnie deklarowaną podstawę wymiaru składek z kwoty 9.897 zł na kwotę 2.873,47 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego spór w rozpoznawanej sprawie dotyczył wykładni przepisów art. 18 ust. 9 i 10 ustawy z dnia 13 października 1988 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 963 ze zm.; dalej: "ustawa systemowa"). Dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy istotne znaczenie miało wyjaśnienie treści ust. 9 art. 18 ustawy, a mianowicie, czy zezwala on na proporcjonalne zmniejszenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zadeklarowanej w kwocie wyższej od najniższej podstawy wymiaru składek, stanowiącej 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek ogłoszonego w trybie art. 19 ust. 10 na dany rok kalendarzowy, za miesiąc w którym obowiązek podlegania ubezpieczeniom istniał tylko przez część miesiąca, czy też możliwość przedmiotowej korekty podstawy wymiaru istnieje tylko w sytuacji, gdy podstawa wymiaru ustalona była w najniższej wysokości określonej w ustępie 8 art. 18 ustawy.

Sąd podkreślił, że zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie i doktrynie poglądem przyjmuje się, że w państwie prawnym wykładnia przepisów musi zawsze w pierwszym rzędzie brać pod uwagę językowe znaczenie tekstu prawnego. Pogląd taki w sposób jednoznaczny wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lutego 2012 r., I UK 276/11 (LEX nr 1313671) stwierdzając, że „przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej. Nie powinno się stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych, a zatem nie można ich poddawać ani wykładni rozszerzającej, ani zężającej, modyfikującej wyczerpująco i kazuistycznie określone przez ustawodawcę uprawnienia do świadczeń”.

Stosując zatem zasady wykładni językowej do ustalenia treści przepisu art. 18 ust. 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Sąd zauważył, że przepis ten przewidując możliwość proporcjonalnego zmniejszenia podstawy wymiaru za miesiąc, w którym nastąpiło odpowiednio objęcie ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi lub ich ustanie i jeżeli trwały one tylko przez część miesiąca, stanowi, że „kwotę najniższej podstawy wymiaru składek zmniejsza się proporcjonalnie...”. Oznacza to, że możliwość korekty występuje tylko w przypadku, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą była ustalona (zadeklarowana) w wysokości 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, o którym mowa w ust. 8 art. 18 ustawy. Wskazana regulacja pozostawiając bowiem osobom prowadzącym pozarolniczą działalność możliwość określenia wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, ustaliła jednocześnie jej dolną granicę. Faktycznie zatem najniższa podstawa wymiaru może być zadeklarowana (ustalona) w wysokości 60% prognozowanego

przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek ogłoszonego w trybie art. 19 ust. 10 na dany rok kalendarzowy.

Jak wprost wynika z przepisu art. 18 ust. 10 ustawy systemowej, powyższe zasady zmniejszania najniższej podstawy wymiaru składek stosuje się odpowiednio w przypadku niezdolności do pracy trwającej przez część miesiąca, jeżeli z tego tytułu ubezpieczony spełnia warunki do przyznania zasiłku.

Zdaniem Sądu, w sytuacji, gdyby intencją ustawodawcy było ustalenie możliwości proporcjonalnego obniżenia każdej podstawy wymiaru, to wówczas w treści przepisów art. 18 ust. 9 i 10 ustawy, nie znalazłoby się określenie „najniższej” lecz np. „zadeklarowanej podstawy”. Zatem już wykładnia gramatyczna wymienionych przepisów - art. 18 ust. 9 i 10 prowadzi do jednoznacznego wniosku. W tej sytuacji nie ma konieczności stosowania innych metod wykładni celem wyjaśnienia treści spornej regulacji, która, jak przedstawiono wyżej, nie budzi wątpliwości.

Niezależnie jednak od powyższych argumentów wskazujących na jednoznaczność spornego unormowania wynikającą z samego brzmienia art. 18 ust. 9 ustawy, zdaniem Sądu, wyniki przedstawionej wykładni językowej znajdują potwierdzenie także w wykładni celowościowej. W przypadku bowiem osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą obowiązek opłacania składek na ubezpieczenia społeczne i ich wysokość nie są powiązane z osiągniętym faktycznie przychodem, lecz wyłącznie z istnieniem tytułu ubezpieczenia i zadeklarowaną przez ubezpieczonego kwotą, niezależnie od tego, czy ubezpieczony osiąga przychody i w jakiej wysokości. Po stronie osoby prowadzącej pozarolniczą działalność istnieje zatem uprawnienie do zadeklarowania w granicach zakreślonych ustawą dowolnej kwoty jako podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, wobec czego sposób w jaki realizuje to uprawnienie zależy wyłącznie od jej decyzji. Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest zresztą uprawniony do kwestionowania kwoty zadeklarowanej przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą jako podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, jeżeli mieści się ona w granicach określonych ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10 - 575822). W konsekwencji racjonalne jest unormowanie, że prawo do proporcjonalnego zmniejszenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe dotyczy tylko podstawy wskazanej w wysokości minimalnej wymaganej przepisami prawa. Skoro bowiem osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, jak wyżej podniesiono, posiada swobodę deklarowania kwoty podstawy wymiaru, to posiada ona uprawnienie do samodzielnego określania tej podstawy także w przypadku, gdy podlega ubezpieczeniu tylko przez część miesiąca lub przez część miesiąca jest niezdolna do pracy spełniając z tego tytułu warunki do przyznania zasiłku.

W niniejszej sprawie płatnik składek M. B. za grudzień 2015 r. zadeklarowała określoną kwotę, przekraczającą 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek ogłoszonego w trybie art. 19 ust. 10 cyt. ustawy na dany rok kalendarzowy, jako podstawę wymiaru składek, nie było zatem podstawy faktycznej i prawnej do dokonywania korekty deklaracji w zakresie prawidłowo wskazanej przez ubezpieczoną kwoty podstawy wymiaru.

Sąd zwrócił także uwagę na przewidziane przez ustawodawcę możliwości składania deklaracji korygujących. Zgodnie z przepisem art. 41 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych płatnik składek przekazuje do Zakładu imienne raporty miesięczne, po upływie każdego miesiąca kalendarzowego, w terminie ustalonym dla rozliczania składek. Raport ten zawiera między innymi informację o podstawie wymiaru składki (art. 41 ust. 3 pkt b)). Z kolei art. 41 ust. 6. stanowi, że płatnik składek jest zobowiązany złożyć imienny raport miesięczny korygujący w formie nowego dokumentu zawierającego wszystkie prawidłowe informacje określone w ust. 3-5, jeżeli zachodzi konieczność korekty danych podanych w imiennym raporcie miesięcznym w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości: 1) przez płatnika składek we własnym zakresie; 2) przez Zakład.

Powyższy imienny raport miesięczny korygujący należy złożyć w terminie 7 dni od stwierdzenia nieprawidłowości we własnym zakresie lub otrzymania zawiadomienia o stwierdzeniu nieprawidłowości przez Zakład, z zastrzeżeniem ust. 7b (art. 41 ust. 7a). Przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie zezwalają na dowolne korygowanie i zmiany przez płatnika podstawy wymiaru składek, w każdym czasie, w zależności od woli i potrzeb płatnika czy

ubezpieczonego, będącego osobą prowadzącą pozarolniczą działalność, wręcz przeciwnie - prawo do dokonania takiej korekty jest reglamentowane przepisami prawa ubezpieczeń społecznych - art. 41 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

W niniejszej sprawie powodem skorygowania danych podanych w imiennym raporcie miesięcznym nie był błąd lub nieprawidłowość w obliczeniach lub nieprawidłowość wynikająca z błędnie wpisanej kwoty jako podstawy wymiaru składek itp., o których jest mowa w art. 41 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, dlatego też nie było uzasadnienia do składania przez płatnika składek deklaracji korygującej za grudzień 2015 r. w zakresie wysokości zadeklarowanej przez nią wcześniej, mieszczącej się w granicach przewidzianych ww. ustawą, podstawy wymiaru składek.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. i § 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804), zgodnie z wartością przedmiotu sprawy.

Apelację od powyższego wyroku złożyła ubezpieczona zarzucając naruszenie prawa materialnego tj. art. 18 ust. 9 i 10 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez jego błędną interpretację i przyjęcie, że przedmiotowy przepis odnosi się wyłącznie do najniższej podstawy wymiaru składek, podczas gdy właściwa winna być wykładnia, że zadeklarowana podstawa wymiaru składek wyższa niż ustalona w ustawie, podlega obniżeniu na takich samych zasadach jak najniższa podstawa wymiaru składek. W oparciu o ten zarzut apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania oraz o zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Wywiedziona apelacja okazała się zasadna.

Postępowanie apelacyjne polega na merytorycznym rozpoznaniu sprawy przez sąd drugiej instancji na skutek apelacji strony i w jej granicach, a jego celem jest ponowne i wszechstronne rozpoznanie sprawy na podstawie własnych i samodzielnych ustaleń faktycznych, opartych na materiale dowodowym zebranym w postępowaniu przed sądem pierwszej i drugiej instancji (art. 382 k.p.c.). Sąd odwoławczy nie wyrokuje na gruncie ustaleń faktycznych dokonanych przez sąd pierwszej instancji, lecz czyni własne ustalenia, które ocenia z punktu widzenia prawa materialnego.

Taka sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie, albowiem Sąd Apelacyjny uznał, że ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy są prawidłowe, ale nie wystarczające do ostatecznego rozstrzygnięcia.

Sąd Apelacyjny dodatkowo ustalił, że wnioskodawczyni w dniu 4 lutego 2016 r. złożyła korektę deklaracji rozliczeniowej za grudzień 2015 r. proporcjonalnie zmniejszając podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, chorobowe, wypadkowe i dobrowolne chorobowe do kwoty 2.873,47 zł i wystąpiła o zwrot nadpłaconych składek. Pozwany przyjął tę korektę i dnia 15 lutego 2016 r. zwrócił jej nadpłacone składki w wysokości 2.416,49 zł, zawiadamiając ją sposobie załatwienia wniosku o zwrot składek pismem z dnia 22 lutego 2016 r. Zawiadomienie zostało ubezpieczonej skutecznie doręczone dnia 7 kwietnia 2016 r.

Pismem z dnia 16 lutego 2016 r. pozwany zmienił stanowisko i wezwał ubezpieczoną do zwrotu należności w kwocie 2.416,49 zł, a wobec odmowy zwrotu dnia 14 marca 2016 r. wszczął postępowanie w sprawie proporcjonalnego zmniejszenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, chorobowe, wypadkowe i dobrowolne chorobowe z tytułu prowadzenia przez nią pozarolniczej działalności gospodarczej, zakończone wydaniem zaskarżonej decyzji. Decyzja została doręczona stronie dnia 28 kwietnia 2016 r. Pozwany stwierdził, że wnioskodawczyni nie mogła ex post skorygować deklaracji i podstawy wymiaru składek, mając na uwadze treść art. 18 ust. 9 i 10 oraz art. 41 ust.1 i 3b ustawy systemowej. Wskazane przepisy nie przewidują możliwości dokonywania zmiany zadeklarowanej za dany m-c podstawy wymiaru składek.

Powyższych ustaleń Sąd odwoławczy dokonał w oparciu o akta ZUS i twierdzenia ubezpieczonej zawarte w odwołaniu co do daty otrzymania nadpłaconych składek.

Zasady ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą oraz możliwość proporcjonalnego zmniejszenia tej podstawy w przypadku, gdy powstanie lub ustanie obowiązku ubezpieczeń emerytalnych i rentowych nastąpiło w trakcie miesiąca, bądź też w przypadku niezdolności do pracy trwającej przez część miesiąca, jeżeli z tego tytułu ubezpieczony spełnia warunki do przyznania zasiłku zostały uregulowane w art. 18 ust. 8, 9 i 10 ustawy systemowej. Wymieniony przepis w ust. 8 stanowi, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 5, stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek, ogłoszonego w trybie art. 19 ust. 10 na dany rok kalendarzowy. Składka w nowej wysokości obowiązuje od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia danego roku.

W ust. 9 z kolei postanawia się, że za miesiąc, w którym nastąpiło odpowiednio objęcie ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi lub ich ustanie i jeżeli trwały one tylko przez część miesiąca, kwotę najniższej podstawy wymiaru składek zmniejsza się proporcjonalnie, dzieląc ją przez liczbę dni kalendarzowych tego miesiąca i mnożąc przez liczbę dni podlegania ubezpieczeniu. Ustęp 10 stanowi zaś, że zasady zmniejszania najniższej podstawy wymiaru składek, o których mowa w ust. 9, stosuje się odpowiednio w przypadku niezdolności do pracy trwającej przez część miesiąca, jeżeli z tego tytułu ubezpieczony spełnia warunki do przyznania zasiłku.

W stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy nie miało zasadniczego znaczenia dla jej rozstrzygnięcia wyjaśnienie treści cytowanego ust. 9 art. 18 ustawy, a mianowicie, czy zezwala on na proporcjonalne zmniejszenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zadeklarowanej w kwocie wyższej od najniższej podstawy wymiaru składek, stanowiącej 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek ogłoszonego w trybie art. 19 ust. 10 na dany rok kalendarzowy, za miesiąc w którym obowiązek podlegania ubezpieczeniom istniał tylko przez część miesiąca, czy też możliwość przedmiotowej korekty podstawy wymiaru istnieje tylko w sytuacji, gdy podstawa wymiaru ustalona była w najniższej wysokości określonej w ustępie 8 art. 18 ustawy. Również bez znaczenia dla rozstrzygnięcia było, czy istniały podstawy w rozumieniu art. 41 ustawy systemowej, do dokonania przez ubezpieczoną korekty deklaracji rozliczeniowej za grudzień 2015 r. w lutym 2016 r. i proporcjonalnego zmniejszenia podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, chorobowe, wypadkowe i dobrowolne chorobowe.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w ustalonych okolicznościach faktycznych sprawy organ rentowy w związku dokonaną przez płatnika z korektą deklaracji rozliczeniowych za grudzień 2015 r. w ramach uprawnień wynikających z art. 41 ust. 13 ustawy pozwany w lutym 2016 r. zaaprobował korektę dokonaną przez skarżącą w zakresie proporcjonalnego zmniejszenia podstawy wymiaru składek. Zajął więc określone stanowisko w sprawie co odpowiada wydaniu decyzji, w tym przypadku akceptującej wnioski skarżącej. Doszło bowiem do wyliczenia nadpłaty składek w wysokości 2.416,49 zł i ich zwrotu skarżącej dnia 15 lutego 2016 r.

Czynność zwrotu nadpłaconych składek może być uznana za czynność dokonaną w sprawie proporcjonalnego zmniejszenia podstawy wymiaru składek, skoro jest ona elementem załatwienia sprawy administracyjnej z zakresu ustalania wymiaru składek i ich poboru.

Sprawa zmienia swój obraz, bo z decyzji leżącej u podstaw sporu miałyby wynikać, że to pozwany się pomylił, uznając rację skarżącej. Uszło uwadze pozwanego, że czym innym jest korygowanie dokumentów i czym innym ponowne rozpatrywanie tej samej sprawy. Wywołuje to zasadniczą kwestię proceduralną, gdyż pozwany już raz zdecydował korzystnie dla skarżącej, choć bez decyzji w formie dokumentu. Wystąpiły jednak faktyczne elementy załatwienia sprawy skarżącej (art. 83 ustawy systemowej).

Powstaje więc pytanie na jakiej podstawie pozwany powrócił do tej samej sprawy. Nie zmieniły się wszak okoliczności faktyczne. Ze sprawy wynika, że pozwany przyjął inną wykładnię i stosowanie prawa, jednak nie jest to podstawa do weryfikacji przez pozwanego poprzedniego stanowiska (decyzji) na podstawie art. 83a ustawy systemowej.

Taka sytuacja wystąpiła w sprawie leżącej u podstaw wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2016 r. III UK 136/15, LEX 2051034. Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie podziela to stanowisko.

W powyższym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny, orzekając na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania orzeczono na zasadzie art. 98 k.p.c.

SSA Lucyna Ramlo SSA Małgorzata Gerszewska SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń